

CHALCIDIQUE YARIMADASINDA BULUNAN NEANDERTAL TIP FOSİL KAFATASI ÜZERİNDE BİR TETKİK

Dr. ENVER BOSTANCI

Ankara Üniversitesi Paleoantropoloji Kürsüsü Doçenti

Yunanistan'da paleoantropolojik ve prehistorik araştırmalar henüz yeni başlamış sayılır. Bu yüzden pek az prehistorik buluntu yeri biliniyor. Son yıllarda bazı yabancı araştırmacılar tarafından yapılan tetkiklerde yeni prehistorik istasyonlar tesbit edilmiştir. Capais bölgesinde bulunan Seidi mağarasında 1941 yılında Üst Paleolitğin son safhasına atfedilen aletler keşfedilmişti. Stampfuss tarafından bulunan bu aletler çok ümit vericiydi (Stampfuss 1942, Sa. 132-147).

Atina'da bulunan Arkeoloji Enstitüsü 1958'de nehir terraslarında yaptığı araştırmalarda 14 lokalitede 250 kadar alet toplamışlardır, bunların arasında kemik aletler de bulunmaktadır. Bu araştırmalar Thessaly bölgesinde yapılmıştır. Vladimir Milojcic tarafından bu kültürler arasında Orta Paleolitiğe ait olanlarının Levalloisian oldukları kaydedilmektedir.

Atina'da Fransız Okulunda çalışan Jean Servais 1960 yılında Neochori çevresinde 4 adet alet bulmuştur. Bu aletler Perry A. Bialor (1961) tarafından tetkik edilmiştir ve ona göre bunlardan bazıları Levalloiso teknikle yapılmışlardır. Aynı zamanda Levalloiso-Musteriyen'e ait olduğu kaydediliyor. Bialor'un araştırmalarından da anlaşılıyor ki Levalloisian ve Levalloiso-Musteriyen kültürleri Yunanistan'da mevcuttur.

Thessaly, Elis, Argalid de Üst Paleolitik ve diğer lokalitelerde Levalloisian veya Levalloiso-Musteriyen bulunmuştur (Bialor, p. 182).

Orta ve Üst Paleolitik devirlere ait gerek satıh ve gerek mağara depozitlerindeki buluntular, Yunanistan'da fosil insanların yaşadıklarını gösteren en güzel delillerdir.

Mamafih 1960'de Chalcidique yarımadasında çok mühim bir keşif yapılmıştır. 16 Eylül'da altı kişilik bir grup ilk defa bir fosil insana ait kafatası bulmuşlardır. Bu kafatası Clemoutsi mağarasının

kalsitlemiş duvarında yapışık olarak duruyordu. 13 metre derinliğinde olup Mesozoic kalkerleri içinde teşekkül etmiş olan Clemoutsi mağarası Petralona köyüne yakın bir yerdir ve bu yerin deniz seviyesinden yüksekliği 250 metredir.

Kafatasının büyük bir kısmı tamdır. Sağ zygomatic kırıktır. Dört kesici diş düşmüştür, ve üst azı dişi yoktur. Bu dişler kalsit tortulaşmasından evvel düşmüşlerdir. Bir milimetre kalınlıkta kalsitle kaplanmış olan kafanın mühim bir kısmı Profesör Kokkoros tarafından itina ile temizlenmiştir. Kafatasında ilk göze çarpan kaş kemerlerinin fevkalâde kalın ve devamlı oluşudur. Aynı şekilde (frontal) alın pek fazla geriye kaçıktır. Petralona adamı heyeti umumiyesiyle iptidaî bir tipe aittir.

Petralona adamının bulunduğu mağarada *Ursus spelaeus* Ros ve *Cervus elaphus*, *Equus* sp., *Leo spelaeus* gibi fosil fauna toplanmıştır.

Fosil kafatasında temizlenmemiş kısımlar yüz ile alt kısmına inhisar etmektedir. Dişler gayet güzel temizlenmiştir. Damak henüz kalsit tabakası ile kaplıdır. Mastroitler, foramen magnum, Zygomaticler temizlenmemiş olan kısımlardır. Kafadamı (calva) ve orbitler gayet güzel temizlenmiş olan kısımlardır.

Occipital superior nuchal hattın alt kısmına kadar bozulmadan temizlenmiştir. Kalsit ince bir tabaka teşkil ettiği için kafa formuna uygun bir tarzda boşlukları doldurmuştur. Yalnız temizlenmiş kısımların morfolojik ve anatomik karakterleri üzerinde yapmış olduğum incelemenin kısaca neticelerini kaydedeceğim.

Profesör Kokkoris ve Profesör Kannelis'e göre Petralona calvariumu Homo Neandertal karakterleri göstermektedir (Sa. 442). Fevkalâde kalın orbitler, çok meyilli alın ve fazla basık bir cranium, dolikosefal bir kafa ve kafatasına nazaran fevkalâde gelişmiş bir yüz müşahede edilir. Profil konturu Spy I'e benzediği kaydedilmektedir. (Sa. 443). Koumaris ise Petrolona adamının Protoantropus gurubuna ait olabileceğini ileri sürmüştür (Sa. 445).

Calvarium norma verticalisten tetkik edilecek olursa ilk bakışta iptidaî karakterleri ile fosil insanda ekseriya görülen bir kontur müşahede edilir. Bu kontur modern guruplardakinden çok farklıdır. Petralona adamının norma vertikalisten çizilen kutru La Chapelle-aux-Saints, Neandertal, Spy I ve Spy II konturları ile benzerlik gösterir. Kontur, occipital kısmında *Pitecanthropus erectus*'e benziyorsa da uzunluğuna nisbetle alın Petralona adamında daha geniştir. Petralona

adamında alın en dar genişliği Monte Circeo'nunki ile aynıdır. Diğer bütün Neandertallerde alın en dar genişliği daha küçüktür.

Monte Circeo kafatasında alın en dar genişliği 113 mm. dir. Petralona adamının kafatasında bu genişlik aynıdır. Pithecanthropus'un alın en dar genişliği 85 mm. dir, Pithecanthropus II'de en dar alın genişliği ise 79 mm. dir. Diğer Neandertallerden La Chapelle-aux-Saints'de en dar alın genişliği 109 mm. dir. Spy I'de en dar alın genişliği 101 mm. ve Spy II'de ise 108 mm. dir. Orta doğu Neandertallerinde de alın en dar kısmı Petralona adamından daha küçüktür. Tabun I'de 98 mm., Skhul IV'de 106 mm., Skhul V'de 100 mm. ve Skhul IX'da 96 mm. dir. Bu karakteri ile Petralona kafatası Monte Circeo ailesi içerisine girmektedir. Protoantropienler de alın en dar genişliği 113 mm. den küçüktür.

Petralona adamının diğer karakterleri de Akdeniz Neandertalleri gurubunda mütalâa edilmesine yardım etmektedir. Paryetaller geriye doğru biraz şişkin ve frontal çok basıktır. Frontal öne, orbitlere doğru daralmaktadır. Orbitlerde müşahede edilen kalınlık pek fazladır. Bu kalınlıklar sağda ortada 19 mm., solda 22.50 mm. dir. Orbitlerin genişliği paryetaller hizasına kadar devam eder. Orbitler ortada pek az çukurluk yapar, ve bir taraftan diğer tarafa kadar devamlıdır. Bu da Paleoantropiyenlerin özel karakteridir.

Petralona adamında frontal, paryetaller, occipital normaldir. Paryetaller oldukça büyüktür. En geniş yeri arka tarafa tesadüf eder. Occipitale arkadan bakıldığı zaman sağ yanda bir basıklık görülür. Uçları kırık olan mastoitler nisbeten küçüktür. Lamdoid'de bir vomer kemiği teşekkül etmiştir. Occipital inion hizasından itibaren foramen magnuma kadar düz bir platform meydana getirir. Bu karakter daha ziyade Protoantropiyenlerde müşahede edilir. Bu iptidai karakter çok barizdir. Foramen magnum ovaldır ve occipital condyle biraz arkaya meyillidir. Kondüller simetrik değildir.

Kafada bütün suturların açık olması bu ferdin genç olduğunu gösterir. Petralona adamı muhtemelen 35 yaşlarındadır. Bu kafanın anatomik karakterleri ile bir erkek olduğu muhakkaktır. Petralona adamının yüzü profilden en fazla Monte Circeo'ya benzemektedir. Diğer taraftan La Chapelle-aux-Saints fosil adamını hatırlatıyor. Yüz önden maxillaya doğru daralır ve burun geniştir. Orbitlerin kalınlığı ve burun genişliği ve nasalisin dip kısmının derinliği Rhodesia Adamına yaklaşmaktadır. Yüz kısa ve geniştir. Nasalis kökünün genişliği

32 mm., nasalis spinalis uzunluğu 64 mm. dir. Nasalis Prostion 93.5 mm. dir. Apertura pyriformis genişliği 32.5 mm. dir.

Petralona adamının kafa uzunluğu 209.5 mm. dir. Bu uzunluk Tabun I de 183.0 mm., Skhul I'de 167.0 mm., Skhul IV'de 206.0 mm. bulunmuştur. Kafa uzunluğu Broken Hill Adamınıninkine yaklaşmaktadır. Bu kafatasının uzunluğu 208 mm. dir. Kafa genişliği Broken Hill adamında 144.5 mm., olduğu halde, Petralona adamında 148.0 mm. olduğu anlaşılmaktadır. Bu karakteri ile de Neandertal gurubuna dahil bir kafatası olduğu neticesi çıkmaktadır.

Pithecanthropus, Solo, Sinanthropus, Saldanha ve Orta Doğu Neandertallerden daha uzun bir kafa kutruna sahip olduğu anlaşılmaktadır. Petralona kafatası dolikosefaldır, ölçülerden elde edilen endis 71'dir. Bu da Sinanthropus X'un nisbetleri ile aynıdır. Sinanthropus X'da endis 71.4'dür. Bu nisbetler Pithecanthropus II, Sinanthropus III'üne yaklaşmaktadır. Pithecanthropus de endis daha düşüktür. Bu endisler sıra ile 62.8, 68.8 olarak tesbit edilmiştir. Kafa endisi Broken Hill adamında 65.9 dur. Bu karakteri ile Petralona adamı Protoantropiyenlerden ayrılmaktadır, ve Paleoantropiyenlere yaklaşmaktadır.

ÖZET VE NETİCE

Petralona kafatası 35 yaşlarında bir erkeğe aittir ve iptidaî bir fosil tipi temsil etmektedir. Kafada ilk göze çarpan kaş kemerlerinin fevkalâde kalın ve devamlı oluşudur. Petralona kafatası dolikosefaldır ve endis 71'dir. Kafatasına nazaran yüz çok gelişmiştir. Bu karakteri ile Monte Circeo'ya, La Chapelle-aux-Saints ve Rhodesia adamına benzer.

Norma verticalisten çizilen kontur da La Chapelle, Neandertal, Spy I ve Spy II'ninkine benzediği görülür. Occipital daha ziyade, Pithecanthropus ve Sinanthropus'unkine benzer. Alın en dar genişliği Monte Circeo ile aynıdır. Alın diğer Neandertallerdekinden daha geniştir. Anatomik ve morfolojik karakterleri ile en fazla Monteo Circeo ve Rhodesia adamını hatırlatır.

Occipital inion hizasından itibaren foramen magnum'a kadar düz bir platform meydana getirir. Bu karakter Protoantropienlerde görüldüğü için Neandertallerden daha eski bir safhaya aittir. Bu karakter Neandertaller arasında istisnai bir derecede iptidai sayılır.

Kafatasının uzunluk ve genişlik ölçüleri ile diğer ölçüler bu kafatasını Neandertal gurubunda mütelea etmeğe yardım eder.

Resim I — Petralona Kafatasının üstten görünüşü.

Plate I — The Petralona Skull from above.

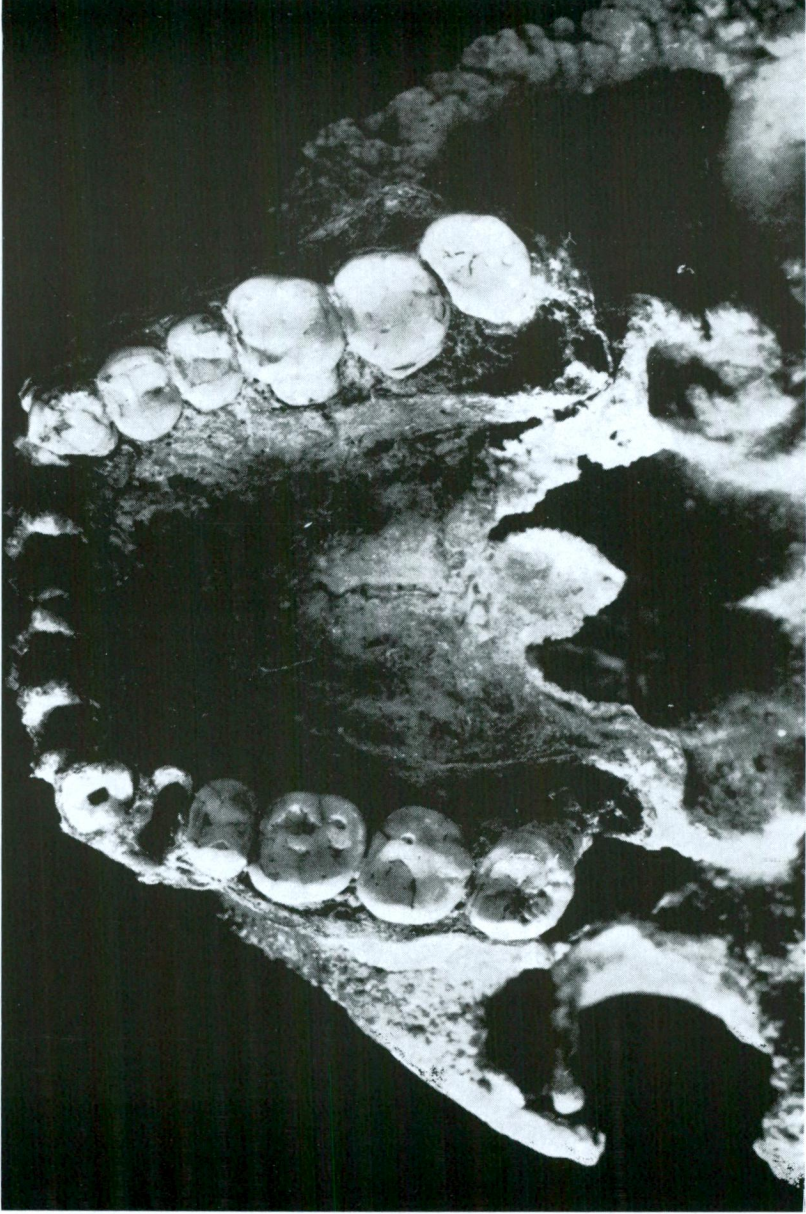
Resim II — Petralona Kafatasının sol taraftan görünüşü. Temizlenmiş olan kısımları göstermektedir.

Plate II — The Petralona Skull viewed from the left side, showing the part from which the incrustation has been removed.

Resim III — Petralona Kafatasının alt taraftan görünüşü, temizlenmeden evvel.

Plate III — The Petralona Skull viewed from below, before cleaning.

Resim IV — Üst çenede dişlerin temizlenmesinden sonra görünüşü.
Plate IV — The upper jaw, after cleaning.